

Eötvös Loránd életútja

Eötvös Loránd 1848. július 27-én, a magyar forradalom és szabadságharc évében született Budán. Atyja, **Báró Eötvös József**, elszegényedett arisztokrata család sarja, aki mint író és nagytekintélyű politikus a reformmozgalom egyik irányítója és élharcosa volt.

Diákévek, ifjúkor

Eötvös Loránd középiskolai tanulmányait, részben magántanulóként, a piaristák pesti gimnáziumában végzi, ahol 1865-ben érettségizik. Továbbtanulási célként érettségi bizonyítványában jogi tanulmányok vannak feltüntetve, mert a kor szelleme úgy kívánta, hogy egy arisztokrata származású ifjú, ha tanulni kíván, akkor jogász legyen. Eötvöst azonban nem kötik le jogi tanulmányai és ezért mindig szakít időt magának, hogy természettudományi előadásokra is eljárjon.

A fiatal Eötvös Loránd

Ennek ellenére befejezi jogi tanulmányait, de továbbra is leghőbb vágya, hogy "külföldi egyetemen, jó tanárok vezetése alatt" ismerkedhessék meg a természet világával és az abban ható erők játékaival. 1867-ben atyai jóváhagyással véglegesen a természettudományok mellett dönt és Heidelbergbe utazik, ahol az egyetemen Kirchhoff, Bunsen és Helmholtz tanítványa. Elsősorban fizikát, matematikát és kémiát tanul, majd egy félévet a königsbergi egyetemen tölt, de az ottani előadásokat túlságosan elvontnak tartva visszatér Heidelbergbe.

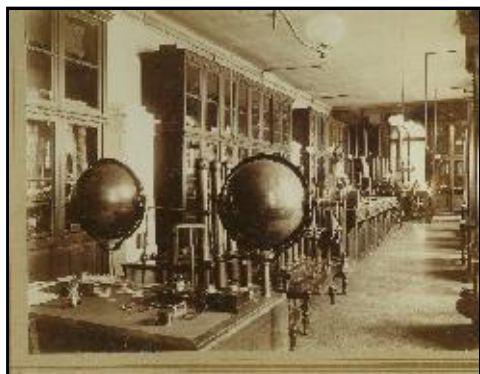
Egyetemi évei alatt **élénk levelezésben áll apjával**. A levelekből kettőjük harmonikus kapcsolata és mindkét részről a tartózkodás nélküli őszinteség és bizalom sugárzik.

A kalandvágyó ifjabb Eötvös 1869-ben csatlakozni kíván Petermann német földrajztudós Spitzbergákra induló expedíciójához. Eötvös apja kérésére lemond utazási terveiről és szorgalmasan készül doktorátusára, melyet 1870 júliusában 'summa cum laudé fokozattal meg is szerez.

Hazatérése után, 1871. februárjában meghal atyja, Eötvös József "a legjobb és legigazibb barát". Halálos ágyán megint inti fiát, hogy boldog csak akkor lehet, ha tudós marad és a politikába nem avatkozik.

Egyetemi évek

Apja halála után megpályázza a pesti egyetem elméleti fizikai tanszékén meghirdetett tanársegédi állást, melyet meg is kap. A korabeli társadalmi viszonyokra és nézetekre jellemző, hogy bemutatkozó előadásán a hallgatóság nagyobb részét az az érdeklődés vitte a terembe, hogy lássák a valóságos bárót, aki az egyetemen előadást tart.

Eötvös laboratóriuma az egyetemen

Rövid ideig tartó tanársegédi működése után 1872-ben a király az elméleti fizikai tanszéken nyilvános rendes tanárrá nevezi ki. 1874-ben jogot kap arra, hogy kísérleti fizikából is előadásokat tarthasson. 1878-ban * Jedlik Ányosnak, a dinamó feltalálójának nyugalomba vonulása után * a kísérleti fizika professzora lett és megbízást kapott az elméleti és kísérleti fizikai tanszék egyesítése révén létrejött fizikai intézet igazgatói teendőinek ellátására.

1873-ban lett az Akadémia levelező tagja, majd 1883-ban rendes taggá nyilvánították. 1889-ben pedig megválasztották az Akadémia elnökévé. Közéleti tisztségei közül még meg kell említenünk, hogy 1894-ben rövid 7 hónapon keresztül vallás- és közoktatásügyi miniszter volt.

Miniszteri programbeszédének fogható fel az a rövid néhány mondat, melyet beiktatásakor az őt köszöntő vezető tisztviselőknek válaszolt:

"Nekünk, uraim, azon kell fáradoznunk, hogy a közművelődés tere virágos kert legyen; s hogy ezt a célt elérjük, arra szükséges először az, hogy e kertben rendet teremtsünk, hogy minden növénynek megadjuk a maga helyét, de szükséges azután az is, hogy minden növénynek megadjuk a maga táplálékát: azt a talajt, azt a levegőt, amely mellett igazán fejlődik. Egy szóval kifejezve, nekünk itt csak két dolgunk van: hogy parancsoljunk, de azután, hogy segítsünk is. És én, uraim, azt szeretném, hogy minél többet segíthessünk, és minél ritkábban és minél enyhébben kelljen parancsoló szavunkat felemlenünk."

Eötvös Loránd szerény, a háttérben meghúzódó tudós volt, nem szerette a zajos ünnepléseket, nem vágyott sem erkölcsi sem anyagi elismerésekre. Ennek ellenére tudományos eredményeiért és tudományszervező tevékenységéért számos hazai és külföldi elismerésben és kitüntetésben volt része. Csak a legfontosabbakat említve: a francia kormány a **Becsületrenddel**, a magyar király a Ferenc József renddel, a szerb király a **Szent Száva** renddel tüntette ki. A berlini Porosz Királyi Tudományos Akadémia kültagjává választotta. A krakkói Jagello Egyetem és a krisztinániai (osloi) Norvég Királyi Frederik Egyetem tiszteletbeli doktorává avatta. Ezekon kívül élete során még számos kisebb- nagyobb kitüntetésben részesült, különböző tudományos és társadalmi egyesületeknek elnöke vagy vezetőségi tagja.

Utazó és sportember

Eötvös kiegyensúlyozott egyéniség volt. Az intenzív szellemi munka mellett mindig talált időt a kikapcsolódásra, sportolásra.. Rendszeresen lovagolt, 12 kilométerre levő házából rendszeresen lóháton járt be egyetemi előadásait

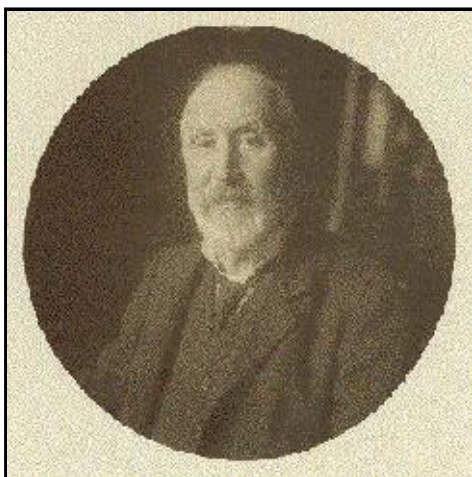
A báró professzor lóháton érkezik az egyetemre

megtartani. Nyaranta kerékpározott és szenvedélyes sziklamászó volt. Alig tizennyolc éves, amikor megmászta Európa második legmagasabb csúcsát, a Monte Rosa-t (4638 m). A hegymászás klasszikus korában nem maradt le a legjobb német és osztrák hegymászók mögött. Mint szenvedélyes fényképész, alpesi túráiról fényképfelvételek százait készítette. Idősebb korában lányai is elkísérték túráira, akik szintén szenvedélyes alpinistává váltak.

Hegymászó teljesítményei Dél- Tiroiban annyira ismertté tették a "magyar professzor" nevét, hogy 1902-ben az egyik 2837 m magas csúcsot róla nevezték el Cima di Eötvösnek, azaz Eötvös csúcsnak. Baráti társaságban gyakran emlegette tréfásan, hogy büszkébb hegymászó sikereire, mint a torziós inga felfedezésére. Mint a Magyar Turista Egyesület elnöke, hosszú éveken át sokat tett a magyar természetjárás fejlesztése és népszerűsítése érdekében.

Az idős tudós

Életkorának előrehaladtával igyekezett társadalmi tisztségeitől megválni, hogy minden erejét és energiáját kizárólag kutatásainak szentelhesse. E törekvéstől vezérelve mondott le 1905- ben akadémiai elnöki tisztségéről

Az idős professzor

is. Élete végén hosszantartó súlyos betegség gyötörte, de míg betegsége engedte, megtartotta egyetemi előadásait. A terepi méréseket élete utolsó pillanatáig nagy figyelemmel kísérte. Kezdetben munkatársainak naponta táviratban kellett beszámolniuk a mérési eredményekről, mert Eötvöst nagyon izgatta, hogy a mérési eredmények mennyiben támasztják alá előzetes feltevéseit. Kutatásaitól rendszeres nyári hegyvidéki túrái alatt sem tudott elszakadni, szabadsága alatt is rendszeres levelezésben állt munkatársaival. Tudományos munkáját pedig még betegágyn is folytatta. Utolsó kéziratát 1919. április 8-án bekövetkezett halála előtt néhány nappal küldte nyomdába.

Eötvös halálát együtt gyászolta a nemzetközi tudományos élet és az egész magyar társadalom. Eötvössel a klasszikus fizika egyik utolsó nagy képviselője, Magyarország legnagyobb természettudósa szállt sírba. Alkotásai révén azonban örökre beírta nevét a fizika és geofizika történetébe.